

Հնգամասնանի տարեկան ընթերցումը և նորէն կը սկսին կարգաւ դայն: Նախընթաց օրերուն պէս այսօր ալ նուիրական արկղիկին կամ քէպային մէջ պատուած Սուրբ Դրոց գալարները կը հանեն սինակոկի ամբիոնը ու կը դնեն զալարադարձ սեղանի մը վրայ: Ռարբինները եօթն անգամ կը դառնան սեղանին շուրջը երգելով: Փրկեա զմեզ, Տէր, և ողորմեա մեզ, յորում առաւ կարգամբ առ քնդ . . . » ։ Այս արարողութիւնը, կ'ըսեն, կը կատարուի նորոգելու համար այն ուխտը կամ զաշինքը զոր ի նուան եհովան կնքեց եօթը նահապետներու՝ Արա-համի, Իսահակի, Յակոբի, Մովսէսի, Ահարոնի, Փէնէէէի ու Դաւիթի հետ:

Ապա խօսք կ'առնէ արարողութեան նախադասողը, և, յանուն հրէական իշխանութեանց, պաշտօնապէս երկու անձերու կու տայ այդ մեծ օրուան ընթերցումները կատարելու պատիւը: Առաջինը, որ կը կոչուի «Թօրայի խօսեցեալը», ղէպի ամբիոնը կը յառաջանայ ու կը կարգայ Հնգամասնանի ինդիքորդ գիրքին՝ այսինքն երկրորդում Սրնայի գիրքին համարը: Երկրորդը, որ կը կոչուի «Նննդոց գիրքին խօսեցեալը», կը կարգայ նոյն գիրքին առաջին համարը, որով կը սկսի Հնգամասնանի ընթերցման նոր ըջմանը: Բոլոր «Օրէնքի որդիքը», նոյնիսկ տաներկու տարեկան մանուկները, կ'անցնին կարգաւ նուիրական գալարներէն մէկուն անջնէն ու Օրէնքէն առնուապէս մէյմէկ համար կը կարգան: Ընթերցումներու ժամանակ մէջ ընդ մէջ երգեցողութիւններով կը փառաբանեն Թօրան. «Փառաբանեցէ Տէրը . . . ուրախանա՛նք ու ջնձանք Թօրայով, զիսն զի անկա լոյս և զօրութիւն է մեզ համար . . . Ո՛վ Խորայէլի Փրկիչը, փութացո՛ւր երջանկութեան Առաքեալին գալուստը . . . Երանելի էք զուք, ո՛վ Խորայեացիք, զուք՝ զոր Աստուած ընտրեց և որուն տուեա անապատին մէջ Թօրան՝ իբրև բաժնի ժառանգութեան . . . »:

Սփռութիւն մէջ կան տեղեր, ուր հրեաները ձուլուած ըլլալով գիրքնք չընթարթող ժողովուրդներու հետ՝ այլասերած են բոլորովին ու չեն կատարեր գրեթէ Տաղաւարահարաց տօնը և ոչ ալ հրէական միւս տօնները: Պաղեստինի մէջ նոյնիսկ՝ զուտ կրօնական և նոյն աստիճանի շարժում մը եղող Սինականութեան կողմնակիցները ու անկէ նպաստաւորեալները մեծ մասամբ անտարբեր են այս տօններուն վերաբերմամբ:

Հին կտակարանի սովորութեանց հաւատարիմ անաղապաններ կը մնան միայն այն հրեաները, որոնք, վերջին դարերուն, ջերմեանդ զգացումով կրկնած են շարունակ՝ Դաւ Տարի Երուսաղէմ, և հուսկ ապա քնակութիւն հաստատած են Սուրբ Կաղաքին մէջ: Ասոնք կ'այցելեն անխափան կացի Պատին ու կը կրկնեն իրենց սրտաբուխ աղօթքները, յուսալով տեսնել օր մը, վերաշինուած Տաճարին մէջ, զատկական դատին զենուիրը, առանց անդրադառնալու՝ թէ ճշմարիտ Դաւը, սպասուած Մեխիան, զոր չուէին ընդունել իրենց հայրենը, տասնինը դար առաջ զենուած է արդէն մարդկային ազգի վերջնական փրկութեան համար:

Հայացուց՝ Մ. Ե. Ն.

ՊԱՅԾԱՌԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

(Մաս. 1-13, Դուկ. Թ. 28-36)

Մեր Փրկչին երկրաւոր կեանքին ամենէն յուզումնալից բաղնիքներէն մէկուն մէջ Թարսը լերան վրայ տեղի ունեցող Պայծա-ծակերպութեան հրաշալի ղէպքը կ'արեւոր հանդիսան մը կը կազմէ փրկագործութեան այնքան խորհրդաւոր ճանապարհին վրայ: Սոյն ղէպքին նշանակութիւնն ըմբռնելու համար ջանանք ամփոփ ձևով մը աչքի առջև բերելու այն պայմանները որոնց մէջ կատարուեցաւ այդ:

Յիսուս բաւական ժամանակ է վեր կը քարոզէր Պաղեստինի զանազան կողմերը: Հզոր հեղինակութեամբ մը արտասանուած իր պատգամները կը հնչէին հարուստին ու աղքատին, զիտունին ու տղէտին ականջ-ներուն միանգամայն: Իր հրաշագործու-թեանց համարաւ տարածուած էր ումէն կողմ: Ամէն տեսակ հիւանդութիւններով ու ցաւերով տանջուող մարդիկ անվհատ կը հետեւէին իր քայլերուն, հաւատքի ան-զիմագրելի զօրութենէն ձգուած ղէպի Աս-տուածային Փրկիչը:

Սակայն կարծիքները կը բաժնուէին Յիսուսի ո՛վ ըլլալուն մասին: Մէկը կ'ըսէր թէ Յովհաննէս Մկրտիչն է ան, ուրիշներ կը կարծէին թէ Եղիան է, կարգ մը մար-դիկ անոր մէջ կը տեսնէին Երեմիան, իսկ շատեր ալ առանց մանրակրկիտ ըլլալու կը հաւատային թէ մարգարէ մըն է Ան:

Սկիզբէն, Յովհաննէս Մկրտիչ, Յիսուս-ի իր մօտ դալը տեսնելով բացազանչած էր. «Ահաւասիկ Դաւն Աստուծոյ որ բառ-նայ զմեզս աշխարհի»: Իսկ Յիսուսի մկր-տութենէն քիչ յետոյ թէև եղած էին մար-դիկ որ իր մէջ տեսնէին Մեխիան, այնու-հանդերձ շատ փոքր էր տակաւին անոնց թիւը, որ իրը Աստուծոյ Օծեալը կը ճանչ-նային զինքը: Անդրէասն էր որ առաջին անգամ իր եղբորը Սիմոնին աւետից թէ գտած էր Մեխիան. և անհնդ նախանայէլը համարձակութիւնն ունեցաւ Յիսուսի առջև ըսելու. «Աստուծոյ Որդին ես գտնու»: Ուրիշ զանազան պարագաներու մէջ այսահարնե-րու բերաններէն ալ լսուեցան «Մեխիա», «Աստուծոյ Որդի», «Դաւթի Որդի», կո-

չունենալը: Այս վերջինները, ի հարկէ, անուղղակի արժէք մը միայն ունենին:

Հիմա որ Յիսուսի ժամանակը կը մօտենար ուղեց բացայայտօրէն իմանալ թէ իր ամենէն մօտիկ աշակերտներն իրր ով կը դաւանէին զինքը: Իր հարցումին Պետրոս առաքեալ պատասխանեց. «Դուն ես Քրիստոսը, կենդանի Աստուծոյ Որդին»: Յիսուս երանի տուաւ Սիմոնին և ըսաւ որ այդ վէմին վրայ պիտի շինէ իր Եկեղեցին: Այս դէպքը շատ էական կէտ մըն է Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ: Առանց շատ հեռուն երթալու անցողակի միայն կրնանք գիտել որ, հակառակ յարանուանութիւններու զանազանութեանց, Քրիստոսի հետեւողներուն բոլորն ալ իրենք զիրենք կը կոչեն *քրիստոնէայ*. ամէնքն ալ կը դաւանին թէ Յիսուսն է Քրիստոսը: Եւ այս ճամարտութիւնը հիմնաքարն է քրիստոնէական եկեղեցիին: Որչափ ատեն որ այս ճամարտութիւնը աչքէ չվրկեցնենք՝ կրնանք տեսնել Աթոթիւնը քրիստոնէական եկեղեցիին:

Դաւանութեան դէպքէն յետոյ Յիսուս սկսաւ յայտնել իր աշակերտներուն թէ Մարդու Որդին պիտի մատուի մեղաւորներու ձեռքը, պիտի նախատուի, պիտի չարչարուի ու պիտի խաչուի, և տպաւորորդ օրը յարութիւն պիտի առնէ: Աշակերտները տրտմեցան այս յայտարարութեան վրայ: Անոնք զեռ չէին հասկցած մարդարէնները, ըստ որոնց Մարդու Որդին իր փառքը չմտած պիտի չարչարուէր: Մեսիան, որ մինչև այն ատեն կը պատկերանար իրենց աչքերուն առջեւ իրրեւ Փրկիչ մը որ Իսրայէլը պիտի ազատէր գերութենէ և պիտի վերականգնէր Դաւթի աթոռը, յետ այսօրիկ պիտի ներկայանար իրրեւ Առդարը, որ անիրաւ մարդոց կողմէ կը հալածուի, և իր չարչարանքով ու մահուամբ քառութեան նոխարը կ'ըլլայ մեղաւոր մարդկութեան: Մեսիայի սոյն երկրորդ գերը այնքան չէր շեշտուած մինչև այն ատեն որքան առաջինը: Յիսուս ատկէ յետոյ զայն ալ պիտի տպաւորէր իր աշակերտներուն մտքերուն մէջ:

Փիլիպպեան կեսարիոյ կողմերը տեղի ունեցող այս անցուղարձերէն շարժմը մը յետոյ Յիսուս իր հետն առնելով Պետրոսը, Յակոբոսն ու Յովհաննէսը, լերան մը վրայ

եղաւ աղօթելու, և հոն այլակերպեցաւ անոնց առջև: Առաքեալները, հոգեւոր յափըշտակութեան վայրկեանի մը մէջ, տեսան իրենց աղօթող Վարդապետը որ լուսապայծառ կը ճառագայթէր, և Հին Ուխտի երկու հսկաներ՝ Մովսէսն ու Եղիան, անոր մօտ կանգած՝ կը խօսէին Երուսաղէմի մէջ տեղի ունենալիք զկպքերու մասին: Հոգեւոր այդ տեսիլը այնքան զրաւեց Պետրոսի սիրտը որ խանդավառ բացազանչեց. «Տէր, լաւ է մեզի հոս մնալ. եթէ կ'ուզես երեք տաղաւար շինենք, մէկ քիչի, մէկ Մովսէսին, մէկ ալ Եղիային»: Մինչև զեռ այդ երանաւէտ մտայափշտակութեան մէջ էին՝ լուսաւոր ամպ մը զալով հովանի եղաւ անոնց վրայ և ձայն մը ամպին մէջէն ըսաւ. «Այդ է իմ սիրելի Որդիս, անոր մօտիկ ըրէք»: Եւ ահա տեսիլը անհետացաւ և դարձեալ մնացին իրենք իրենց զարմացած ու անտրեկ: Յիսուս սթափեցուց զիրենք և պատուիրեց իրենց որ ուրիշներու չպատմեն այդ տեսիլը մինչև որ Մարդու Որդին մեռնենէն յարութիւն առնէ:

Թարբրի պայծառ տեսիլքէն յետոյ կը սկսի առաքեալներուն հասկնալի ըլլալ մեսիական նոր ու լայն այլ և տխուր ըմբռնումը: Թարբրի լոյսին տակ կը պարզուի գալիք չարչարանքներուն տեսարանը: Պայծառակերպութեան լեռնէն մինչև Համբարձման սարը երկարող ճանապարհը տաժանելի է և փշոտ: Գեթսեմանիի խորութեան մէջ Փրկիչը կ'աղօթէ գետնամած և Գողգոթայի բարձրութեան վրայ իր անմեղ բաղուկները կը տարածէ խաչանիշ: Բաժակը զոր պիտի ըմպէ դառն է շատ, և Խաչը զոր պիտի կրէ ծանր է յոյժ: Բայց չէ՞ որ ատոր համար իսկ եկած է աշխարհ: Որքան ալ դժնդակ էր Յիսուսի անցնելիք ճամբան, Թարբրէն ճառագայթող լոյսը սակայն պարզեց իրենց աչքերուն առջև անցաւոր ցաւերէն անդին յաւիտենական խախտութիւնը հայրական երանաւէտ ծոցին:

Երկնաւոր այցելուները հեռացած էին Յիսուսի քովէն և ահա երկրաւորին ձայնը արձագանգեց իր ականջին. «Տէր, լաւ է մեզի հոս մնալ». հոն լերան բարձրութեան վրայ հեռու կոյր ամբոխին մոլեգնութենէն, հեռու Աստուծոյ տունը աւաղակաց այր դարձնող վաճառորդներէն, հեռու միջուկը քամոյ և ուղտը կուլ տուող կեղծաւորներէն

րէն, հեռու սամիթն ու չամանը տասանորդող և որբին ու այրիին իրաւունքը յափըշտակող փարիսեցիներէն, հեռու վերջապէս ապականուած ընկերութեան մը ժահրոտ մթնոլորտէն, հոն երկինքին մօտ, օրօրուած զով գեփիւռէն, անճառելի երանութեան մը անձնատուր, խոկալ ու երազել աւելի լաւ չէ՞ր միթէ:

Բայց ո՞վ պիտի վերցնէր ինչ: Մեղաւոր մարդկութեան առջեւ փրկութեան ճամբան հարթող մը պէտք էր, ո՞վ պիտի ըլլար առաջնորդը: Չէ՞ որ զինքը մկրտող այն մեծ մարգարէն իր հրեղէն շունչով վկայած էր, «Ահա Աստուծոյ Գառը, որ աշխարհի մեղքերը կը վերցնէ: Եթէ ինքը պիտի չզոհուէր ուրեմն ի զո՞ւր վկայած էր «տնապատի տատրակը»: Չէ՛, պէտք էր որ Յիսուս իջնէր լեռնէն, երթար այն պղծութեամբ քաղաքը, ուր Մամոնայի ծառաները, ոչխարի մորթին տակ ծածկուած գայլեր, կը սպասէին զինքը յօշոտելու: Պէտք էր հոն երթար, հոն, ուր իր ինչը պատրաստ էր, պէտք էր վերցնէր զայն ու ատով հարթէր փրկութեան ուղին իր բոլոր հետեորդներուն համար:

Միտք բերէք մեծ ինչոքի խօսքը, «Ով որ կ'ուզէ ինծի հետեիլ թող իր խաչը առնէ ու ետեւէն զայն»: Ինքը վերցուց առաջին ու ամենածանր խաչը, կանգնեց զայն Գողգոթայի զագաթը իրեւ սանդուխ երկրէ երկինք ելլողներու, և հրաւիրեց ամէնքը որ վերցնեն իրենց խաչերը և հետեւին իրեն: Գիտցէք որ այս հրաւերը կը մնայ առաջին ու վերջին հրաւերը ու զոհուած բոլոր անոնց որ փրկուիլ կ'ուզեն: Առանց խաչի Յիսուսի հետեիլ, առանց անձնագոհութեան փրկութիւն փնտռել, զուր ջանք է և տնօգուտ վատտակ:

Թարթրի վրայ լոյսերու մէջ փայլող Օծեալին մտիկ ըրէք, կը պատուիրէ մեզի Աստուած երկինքէն. մտիկ ըրէք Փրկչին քաղցր ձայնին և հետեւեցէք անոր, Ան է որ ցոյց կու տայ ճշմարիտ կեանքի լուսաւոր ճամբան որ կ'առաջնորդէ դէպի փրկութիւն:

ՆՈՐԱՅՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԿՐՈՆԱՐԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՀԱՆՈՍՏԻ ԵՒ ՄՏԱՆՄԱՆ ՅՈՒՐԵՐ

ԱՅԼԱՅԼԱՆ ԶԱՒԱՍԱՐԱԿՇՈՒԹԻՒՆԸ

Աստուածային սահմանադրութեամբ՝ աշխարհի մէջ հա՛ց կայ ամէն մէկ քաղցածի, զգեստ՝ ամէն մերկութեան, մըխիթարիչ՝ մէն մի զժրախտութեան, զոհացում՝ իւրաքանչիւր կարիքի համար: Հասարակչութիւնը ճիշդ պիտի մնար, եթէ մենք չխանգարէինք զայն. ատոր յոնցանքը Աստուծոյ չի պատկանիր, այլ մեզի: Անո՛ր համար միայն օրինադրած կամ թոյլատրած է տնիկա անհաստատութիւնը, որպէսզի մեզի տեղիք տուած ըլլայ զայն ջնջելու կամ չափաւորելու: Առանց զայն ջնջելու ալ սակայն, այս աշխարհի վրայ կեանք եւ երջանկութիւն կայ ամէնուն համար. բայց անհատներուն երջանկութիւնը փոխանակ իրենց անձնական դրութեանը մէջ հաստատելու, և տնօրինելու որ իրենց ազատութենէն կախում ունենայ ան, Աստուած անոր մէկ մասը ուրիշներուն սիրտին մէջ դրած է: Այս կերպով ստիպողական դարձուցած է տկարին եւ հզօրին, գիտունին եւ անգէտին իրարու հանդիպելը: Ուզած է որ մեր զործն ըլլայ հասարակչութեան վերահաստատումը. ինք չէ խանգարած զայն, բայց մեզի թոյլ տուած է՝ կա՛մ խանգարել կա՛մ պահպանել զայն: Խոնգարուած՝ այլայլուած է ան. գիտեմ: մարդը, հեռանալով Աստուծմէ, հեռացած է նախ մարդէն. սէրը նոյն չափով չի լեցնէր զժրախտութեան բացած պարագը: Ոմանց առատութիւնը չի դարձանէր այլոց կարօտութիւնը. այնպէս որ աշխարհի վրայ շատ աւելի զժրախտութիւն կայ քան որքան պիտի ուզէր Աստուած:

ԳԱՆՁԱՐԱՆԻՆ ԲԱՆԱԼԻՆ

Եթէ քրիստոնէական վարդապետութիւնը, հակառակ իր յաւիտենական երիտասարդութեան եւ յաւերժական գեղեցկութեան, դեռ կը հանդիպի իրմէ համար